

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 2
HÄFTE 4
1915

COLLAN=OLJAN,

världens förnämsta läderpre-servativ, gör skodonen *absolut vattentäta* och *minst dubbelt varaktiga*. Finnes öfverallt å 0:75 och 1:25 per flaska.

A.=B. COLLAN-OLJE-FABRIKEN,
T. OLSEN, Stockholm.

UTSTÄLLNING

av arbeten i

Skånsk Hålsöm o. Spetssöm

pågår hos

Singer & C:o Symaskins Aktiebolag

16 Hamngatan 16

För ärade kunder börjar den 1 Mars 1915 en av-giftsfri kurs i hålsöm och spetssöm under ledning av skicklig, skånsk lärarinna.

Kvinnliga juridiska byrån

Wallingatan 12.

Allm. tel. 183 36.

Kontorstid: 10-3.

Utför alla slags juridiska uppdrag.

BILDADE damer och herrar er-hålla mycket god hel- och mål-tidsinackordering. Även extra mat-gäster mottages. Möbl. o. omöbl. rum för längre eller kortare tid. Obs.! Gott bord. Piano.

Eriksonska Pensionatet

Drottninggat. 83, 2 tr.

Till värmande omslag,

såsom medel mot **ledreumatism, magplågor, inflammation m. m.** rekommenderas och användas en mängd medel, vilka verka **frätande** och **förstörande på huden.**

Såsom medförande **endast gynnsamma verkningar å hudsystemet** och **åstadkommande en intensiv, men behaglig inre värme** och därmed **bättre verkan** än andra yttre behandlingsmedel, vinna värmande salubrinomslag oavbrutet allt större användning.

OBS.! Omslagen böra anläggas medelst gummitaft och utspätt Salubrin, om de skola medföra åsyftad verkan. Om man däremot använder Salubrinet outspätt eller för litet utspätt, kan man även därmed skada huden.

Ledig annonsplats!

HERTHA

ÅRGÅNG II

15 FEBRUARI 1915

HÄFTE 4

Det moderna kvinnoarbetets problem.

Några reflexioner.

När det å den ena sidan klagas och stundom ganska bitterligen över kvinnornas intrång på männens arbetsområden och å den andra med tillfredsställelse noteras att kvinnorörelsen gjort det ena eller det andra framsteget inom yrkeslivets sfär, är detta två olika sätt att bedöma en och samma företeelse. Det sakförhållande, som sålunda med gillande eller ogillande betraktas, är nutidskvinnans försök att anpassa sin arbetskraft och sina arbetsprestationer efter nutidens krav.

I forna tider — och i själva verket behöva vi här ej gå längre tillbaka än till våra mormödrars ungdom för att finna det som är förut — sysselsatte hemmen genom sin mångsidiga produktiva verksamhet den kvinnliga arbetskraften. Dåtidens kvinnor, som önskade eller behövde arbete, funno i allmänhet användning för sin prestationsförmåga inom hemmet, i kök, handkammare, bagarstuga, brygghus och vävkammare. Det har hunnit bli klassiskt att som exempel på den tidens kvinnliga sysselsättningar anföra vävning, spånad, ljusstöpning, såpsjudning och ölbrygd. Och

därmed har man ändå endast nämnt en bråkdel av den mångsidiga hemindustriens verksamhetsfält. Kom så ångans, elektricitetens och maskinernas tidevarv med sin omvälvning av produktionssättet. Fabrikerna ha nu övertagit det mesta av den produktion som förr utfördes i hemmen. När arbetet överflyttades från dessa de många små produktionsorterna till arbetscentrumet i fabriken, följde även en del av kvinnorna med och gingo att som fabriksarbeterskor fullfölja sin gamla verksamhet om ock efter väsentligt nya linjer. Men många av de kvinnor, som förut varit upptagna av praktiskt arbete inom hemmet, blevo sysslösa. Antingen behövde fabrikerna dem ej alla eller hindrades de av uppfostran och familjeställning att bliva fabriksarbeterskor. Deras belägenhet var icke den bästa. Till bristen på arbete och frånvaron av den tillfredsställelse, som en nyttig verksamhet förläna, kom för många av dem bristen på existensmedel. Det blev att leva på andras barmhärtighet eller att icke leva alls. Situationen var i själva verket alltför till-

spetsad att kunna vara bestående. Den kvinnliga arbetskraften fann så småningom användning och nya verksamhetsfält öppnades om ock med försiktighet och påtaglig tvekan. Det var naturligt nog ej med dörrar öppnade på vid gavel som kvinnor mottogos då de bjödo ut sin utanför hemsysslorna oprövade arbetsförmåga, utan först efter ihärdigt och mödosamt sökande funno de en och annan dörr som lät sig skjutas på glänt. Medgivandet att inträda i ett yrke hade ofta karaktären av allmosegivande åt stackars oförsörjda. Stundom fick detta ett pregnant uttryck. Kvinnans första stapplande steg på affärsbanan möjliggjordes genom en förordning av år 1834 som åt sjukliga och behövande fruntimmer medgav rätten att tillverka och i huvudstaden tillsaluhålla tårtor och bakelser. Alltså en mycket blygsam början och därtill ur modern synpunkt ganska originell, då sjuklighet ställdes som villkor för yrkesutövning. Förmodligen resonerade man ungefär så, att det måste vara något misslyckat med den kvinna som vore nödsakad arbeta för sin försörjning, och skulle man förhjälpa en sådan individ till utkomstmöjlighet, borde det finnas ett plausibelt skäl varför hon vore misslyckad, och så tillgrep man sjuklighet.

Den gamla historien om hur fabriksindustriens genombrott gjorde stora grupper av hemmets kvinnor arbetslösa och därigenom tvang dem att söka andra verksamhetsområden och världen i övrigt att tolerera detta har icke berättats i tanke att förloppet tilläventyrs vore för någon hittills okänt. Det har

endast berättats till erinran för att ännu en gång ställa detta faktum inför ögonen och därmed styrka satsen att den nutida kvinnans strävan efter ökade förvärvsmöjligheter har sin grund i förlusten av verksamhetsområden som hon förr ägt, men som sedermera blivit henne fråntagna. Vad de nu levande kvinnorna möjligen kunna ta för sig av arbetstillfällen och arbetsförtjänst, därför ha föregående generationers kvinnor redan betalt vederlag. Talet om usurpation eller intrång på manligt område är tämligen kortsynt. Lika litet torde det vara berättigat att med en alltför stolt gest orda om den moderna kvinnorelsens landvinningar på arbetsfältet. Vad som skett eller rättare håller på att ske är helt enkelt att kvinnan i nutiden liksom i svunna tider följer med utvecklingen och anpassar sina arbetsprestationer efter tidskravet. Att hälsa denna omständighet med tillfredsställelse och glädje är för visso välgrundat. I själva verket torde de flesta människor sakna fantasiresurser att föreställa sig vad som skulle ha inträffat om kvinnornas anpassningsförmåga plötsligt hade upphört.

Om alltså kvinnoarbetets utveckling i våra dagar, sedd på vederbörligt avstånd, kan te sig enkel och självfallen nog, blir den vid närmare granskning betydligt komplicerad och erbjuder en hel härva av problem till begrundande och lösning eller enbart det förstnämnda. Där äro frågorna om lön, utbildning och befordringsmöjligheter, vidare spörsmålet om kvinnas chefskapacitet särskilt med hänsyn till manliga underordnade, vilket med nå-

gon omläggning av synpunkten även skulle kunna nämnas frågan om mäns villighet att i sitt arbete subordinera under kvinnor. Så ha vi jämförelsen mellan kvinnors och mäns arbetsprestationer och uthållighet, frågan om vilka yrken som äro lämpliga för kvinnor och till sist hela den räckta av problem som sammanhänger med den omständigheten att en förvärvsarbetande kvinna är, skall eller kan bli moder och husmoder. Denna uppräknings är ingalunda fullständig, men torde dock vara tillfyllest för att visa att mänskligheten i fråga om det moderna kvinnoarbetets problem som så ofta eljes skaffat sig mycket mera bekymmer än som strängt taget behövdes. Åtskilliga av frågans sidor ha uppenbarligen tillkommit under nötning mot motstånd och så har frågan fått en mera skiftande och invecklad gestaltning än vad dess inneboende egenskaper nödvändiggjorde. Nog torde i stort sett lämpligheten för ett visst yrke eller för en chefspost grunda sig på individuella egenskaper som kunna vara tillfinnandes hos representanter för det ena könet lika väl som för det andra. Även på håll utanför kvinnorörelsens egna led börjar man att efter några talande exempel ur erfarenheten erkänna detta. Men ännu torde det vara långt kvar innan striden om dessa frågor är utkampad.

Det har sagts om kvinnorna att de äro arbetsmarknadens kineser, då de utbjuda sin arbetskraft mot lägre betalning än männen och därigenom bli begärligare för den som köper arbets-hjälpen, det må nu vara staten eller en enskild person som är köparen. Att ut-

bjudandet mot lägre betalning i de flesta fall ej sker frivilligt från den kvinnliga arbetssökandens sida är något för sig, som ej ändrar sakförhållandet att den kvinnliga lönen är lägre. Hur ställa sig nu männen i yrket till denna sak? Frånsett att de så länge som möjligt söka hindra kvinnor från att inträda i yrket och då det oundvikliga skett noggrant bevaka de bättre platserna för egen räkning, förhålla de sig i bästa fall passiva gent emot de kvinnliga yrkeskamraternas försök att få sina löneförmåner höjda. Att detta handlingssätt är osolidariskt gent emot kvinnorna inom yrket är uppenbart, men fråga är om det ej också är osolidariskt mot männens eget välförstådda intresse. Genom att stödja kvinnornas lönerörelse skulle de kunna avlägsna den fördel i konkurrensen om platser som den lägre lönen ger kvinnorna. Då inom vissa yrkesgrupper ett sådant gemensamt uppträdande ägt rum, har det så vitt man kunnat finna varit till åtnåd för båda parterna.

Att de yrkesarbetande kvinnorna eller åtminstone de mera målmedvetna bland dem sträva till högre löner, bättre befordringsutsikter och till större frihet i yrkesvalet är uppenbart. De fördelar för dem själva i rent yttre mening, som uppnåendet av dessa mål skulle innebära, torde icke av någon bestridas. En på helt annat sätt diskuterbar fråga är den, vad samhället i sin helhet skulle vinna på en höjning av kvinnans ställning i förvärvsarbetet. Många förmäna nog att fördelarna för det hela skulle vara ringa, däremot skulle åtskilliga olägenheter uppstå, främst kanske den att en del män undanträngdes från plat-

ser med familjeförsörjarlön. Detta resonemang utgår från förutsättningen att arbetstillfällenas mängd alltid är densamma eller åtminstone att den tillväxer i samma proportion som folkmängden. Men är detta riktigt? Inför arbetets alltjämt tilltagande specialisering och de nya verksamhetsområden, som uppstå, är man böjd för antagandet att under normala förhållanden arbetstillfällena skola räcka till för både män och kvinnor, även om de senare ej uteslutande hänvisas till de lägre posterna. Dessutom, för att återvända till familjeförsörjaresynpunkten, är det ju redan nu så, att många kvinnor försörja sig själva och åtskilliga tecken tyda på att deras antal kommer att ökas. Även om i framtiden mot all sannolikhet samtliga gifta kvinnor skulle komma att ha sin sysselsättning uteslutande inom hemmet, skulle ändå en stor procent kvinnor vara hänvisade att leva på eget förvärv. Följande procenttal visa de självförsörjande kvinnornas förekomst i Stockholm i förhållande till hela antalet kvinnor åren 1880, 1890, 1900, 1910, nämligen 31,6, 30,9, 33,8 och 39,0. Dessa siffror äro grundade på den officiella statistiken och äro snarare lägre än det verkliga antal de skola avspegla. Motsvarande uppgifter för landet i dess helhet saknas tyvärr. Funnes sådana skulle de sannolikt nå-

got understiga huvudstadens siffror, men uppvisa en liknande ökning från årtionde till årtionde. Är det nu ur det allmännas synpunkt likgiltigt under vilka villkor dessa kvinnor arbeta, förutsatt att de över huvud taget kunna draga sig fram? Med drägliga eller tillfredsställande löneförhållanden, utsikter att stiga i graderna och större frihet att välja sin verksamhet följer ökat intresse och bättre prestationer. Det uppstår en trevnad i arbetet som är av betydelse såväl för arbetet självt som för dess utövare. Självkänslan ökas och personligheten stärkes. Det torde vara få saker som samhället och världen i dess helhet för närvarande bättre behöva än en ökad självkänsla hos kvinnorna, ty denna är nödvändig förutsättning för ett stegrad kvinnligt inflytande i samfundslivet. Männkligheten kan icke vinna på att det ena könet stannar i tryckta och beroende förhållanden. Bättre arbetsförhållanden är en av de vägar som leda till en stegrad kvinnopersonlighet.

I en serie artiklar, författade av sakkunniga på olika områden av kvinnans nutida arbetsfält, kommer tidskriften Hertha att ingående redogöra för den svenska kvinnans ställning i yrkeslivet, i enskild och allmän tjänst och diskutera dithörande frågor. Dessa uppsatser bliva till en del grundade på det material, som hopbragtes för Årstautställningen.

AXIANNE THORSTENSON.

Skråanda.

Läroverkslärarnas riksförbunds deputeradeförsamling har på urtima möte den 8 och 9 januari 1915 yttrat sig över lärarelönenämndens betänkande och därvid bland annat uttalat sig beträffande kvinnors anställning som adjunkter och lektorer vid de högre läroverken och realskolorna och som rektorer vid statens samskolor.

Deputeradeförsamlingens uttalande utmynnar i ett avstyrkande av förslaget, att kvinna må vinna anställning som adjunkt eller lektor vid högre allmänna läroverk och realskolor eller som rektor vid statens samskolor. I sitt utlåtande tager alltså deputeradeförsamlingen icke någon hänsyn till att riksdagen redan sagt sitt ord i frågan om huruvida kvinna må vinna anställning vid allmänt läroverk och att diskussionen nu endast gäller i vilken utsträckning och under vilka villkor kvinna må vinna anställning. Att nämligen den ändring av § 28 i regeringsformen, som beslöts vid 1907 och 1909 årens riksdagar, särskilt hade avseende på lärarbefattningar vid allmänna läroverk framgår av konstitutionsutskottets utlåtande i denna fråga vid 1907 års riksdag, i vilket bland annat yttras: "Särskilt synes det, såsom i herr Tryggers förvarande motion jämväl framhållits, vara angeläget att vidtaga en grundlagsändring i nu föreslagen riktning, sedan genom Kungl. Maj:ts nådiga stadgar för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905 utnämningssrätten till de flesta beställ-

ningar vid dessa läroverk överflyttats till Kungl. Maj:t". Att deputeradeförsamlingen så resolut gent emot löne-regleringskommittén, läroverksöverstyrelsen och lärarelönenämnden avstyrker kvinnors anställning till och med såsom adjunkter vid allmänna läroverk torde icke kunna bero på annat än okunnighet om frågans läge.

Än mer anmärkningsvärd är emellertid motiveringen till deputeradeförsamlingens uttalande i denna fråga. Den börjar med att framhålla, att "icke något som helst statsintresse fordrar kvinnans inträde som lärare vid de allmänna läroverken, då ingen med fog kunnat påstå, att läroverken skulle vinna något vare sig i uppfostrings- eller undervisningshänseende på en sådan anordning". Vill deputeradeförsamlingen med dessa ord hävda, att läroverkslärarekårens rekrytering för närvarande är så ypperlig, att icke några kvinnor skulle kunna uppletas, som till fördel för uppfostran och undervisning skulle kunna ersätta en eller annan manlig individ, så torde måhända föräldrar i landsorten ha andra erfarenheter i detta avseende.

Mest överraskande i sin ovederhäftighet är emellertid följande passus i ifrågavarande uttalande: "Det torde också kunna sägas, att kvinnan i åtskilliga ämnen (t. ex. matematik och språkens grammatik) och i avseende på att upprätthålla vissa fordringar på resultat i studierna icke visat sig mannen

jämbördig, liksom att kvinnan även på undervisningens område är mannen underlägsen i fråga om initiativ och självständighet.“ Ehuru denna anklagelse är inlindad i ett "det torde kunna sägas", har man rätt att fordra, att en sådan beskyllning icke framkastas utan något som helst bevis. Deputeradeförsamlingen gör emellertid icke ens ett försök att bevisa sitt påstående. Kan det på det hela taget presteras några bevis för kvinnans underlägsenhet i matematik och grammatik, eller äro dessa ämnen valda för att ge påståendet ett sken av vederhäftighet?

Att läroverkslärarna "upprätthålla vissa fordringar på resultat i studierna", därom vittnar det stora antalet lärjungar, som varje termin underkännas vid läroverken, ett allmänt känt faktum, nyligen bjärt belyst i ett föredrag i Pedagogiska sällskapet i Stockholm av lektor Enar Sahlin. Lika känt är det faktum, att det på vissa håll är privatlärares arbete, som utgör förutsättningen för upprätthållandet av dessa fordringar. Att arbetssättet vid flickskolorna är ett annat torde icke vara att räkna uteslutande till deras nackdel.

Gent emot påståendet att kvinnan även på undervisningens område är mannen underlägsen i fråga om initiativ och självständighet skulle man, om bevisningsskyldigheten låge hos den anklagade, tryggt kunna peka på den svenska flickskolan. Hur mycken initiativförmåga och hur mycket självständighet vittna icke de många av kvinnor grundade och ledda stora läroverken om, vart och ett med sin individuella prägel? Och har manne deputeradeför-

samlingen tagit någon som helst känedom om det arbete, som i den svenska skolvärlden nedlagts av lärarinnor bland annat genom utgivande av läroböcker för vinnande av lämpliga metoder? Borde icke deputeradeförsamlingen ha avhållits från ett nedsättande generaliserande omdöme om kvinnans initiativ på det pedagogiska området inför exempelvis det faktum, att det var en kvinna, som i början på 1880-talet genom sin skrift "Realism i undervisningen" åstadkom en fullständig nydaning på undervisningens område?

Deputeradeförsamlingen gör slutligen följande uttalande: "Synnerligen anmärkningsvärt och för bedömandet av föreliggande fråga upplysande är, att sistnämnda undervisningsanstalter dock nästan uteslutande hava manliga lärare. Så länge de icke se med sin fördel förenligt att använda kvinnlig lärarkraft, kan det icke vara lämpligt att för kvinnan öppna de manliga gymnasierna."

Gent emot det sålunda anförda må först framhållas, att talet om att ifrågasvara läroanstalter skulle ha nästan uteslutande manliga lärare är en överdrift. Enligt katalogen för läsåret 1912—1913 undervisade vid 10 flickgymnasier sammanlagt 47 lärarinnor, vid 7 samskolor undervisade 27 lärarinnor på gymnasiet. Tillgången på akademiskt bildade lärarinnor är emellertid icke så stor, att den skulle kunna fylla privatläroverkens behov. Då lektorat och adjunkturen icke stå öppna för kvinnor, ha helt naturligt endast ett fåtal kvinnor förvärvat sig lektors- eller adjunktskompetens. Av ekonomiska skäl

äro de privata gymnasier för öfrigt väsentligen hänvisade till timplärsystem, då de icke äro i stånd att på ett tillfredsställande sätt ordna löne- och pensionsförhållanden för lärarinnor med akademisk utbildning. Att från den nuvarande proportionen mellan manliga och kvinnliga lärare vid de kvinnliga gymnasier sluta sig till att dessa icke skulle anse det önskvärt att i större utsträckning kunna begagna sig av kvinnliga lärare är icke möjligt för den, som känner dessa skolors arbetsvillkor.

Är deputeradeförsamlingens utlåtande ett uttryck för uppfattningen inom läroverkslärarkåren, så måtte denna kår

leva i en bedrövlig isolering från andra skolarter, en isolering som inte torde vara lycklig för arbetet inom läroverken. Så pass öppna ögon skulle man likväl kunna kräva av denna kår, att den kunde se och erkänna det arbete, som den svenska flickskolans lärarinnor — och detta under mycket tyngande förhållanden — nedlagt på den svenska kvinnobildningen. Den kår, som genom sitt arbete och sin offervillighet fört den svenska flickskolan till den ståndpunkt den nu intar, har rätt att för sitt arbete kräva en aktning, som kommer till och med konkurrensfruktan att avhålla sig från sårande uttalanden.

Internationella Kvinnoförbundets kommittéer.

Vad beträffar det arbete, som av det Internationella Kvinnoförbundet utföres, erkänner man mer och mer, att detta arbetes tyngdpunkt ligger hos de internationella permanenta kommittéerna och att resultatet av arbetet i väsentlig grad är beroende på dessa kommittéers sammansättning och arbetsätt. Att erhålla en planmässig och till målet förande organisation av dessa kommittéer är därför i hög grad nödvändigt, liksom att få för arbetet väl kvalificerade personer, både såsom ordförande och företrädande de olika länderna inom kommittéerna.

Vad arbetsättet angår, har man väl ännu icke lyckats finna fullt praktiska metoder, och det torde i detta avseende återstå åtskilligt, innan ett tillfredsställande resultat kan anses vunnet. I kommittéernas egenskap av internationella organ ligger den första och största orsaken till svårigheten att vinna ett sådant resultat. Man måste nämligen komma ihåg, att varje kommitté har sina ledamöter spridda över hela jordklotet och att större delen av arbetet måste ske genom korrespondens. De fåtaliga kommittésammanträdena äga rum vid exekutivmötena, vanligen två

under varje femårsperiod, samt vid femårsmötena, och vid dessa sammanträden ligger det ju i sakens natur, att alla länder sällan eller aldrig äro på en gång företrädade.

Känslan av att mera praktiska arbetsmetoder äro önskvärda har emellertid föranlett en revision av stadgarna, vilka i omarbetad form blevo förbundet förelagda och av detsamma gillade och fastställda vid fem-årsmötet i Rom i maj 1914.

Varje kommitté består av en ledamot från vart och ett till det Internationella Kvinnoförbundet anslutet nationalförbund. Dessa kommittéledamöter, som böra företräda gedigen sakkunskap och om möjligt behärska de trenne inom förbundet officiella språken, engelska, tyska och franska, hava att med uppmärksamhet följa de sociala företeelser och frågor, vilka höra till varje särskild kommittés intressesfär i respektive länder, och däröver till kommittéordföranden avgiva en årlig rapport. Kommittéernas arbete bildar grundvalen för de resolutioner, som på femårsmötena antagas av generalförsamlingen. Dessa resolutioner kunna sålunda anses utgöra kommittéernas påvisbara arbetsresultat.

Kommittéerna äro numera tio till antalet och kunna i avseende på sin betydelse uppdelas i sådana, som uteslutande äro att betrakta som organ för förbundets tillvaro såsom sådant, nämligen finanskommittén och presskommittén, samt i sådana, vilkas arbete är inriktat på lösningen av till förbundets verksamhet hörande frågor. Hit höra kommittéerna för fred och skiljedom, för lagar rörande kvinnans rättsliga ställning, för politisk rösträtt för kvinnor,

för lika moral och bekämpandet av handeln med kvinnor, för allmän hälsovård, för uppfostran, för in- och utvandring samt för kvinnliga yrken.

Vad finanskommittén beträffar, erbjuder dennas verksamhet föga av allmänt intresse, enär kommittén uteslutande är att betrakta som förbundets kassaförvaltning. Arbetet är emellertid utan tvivel förenat med ganska stora svårigheter, då för det Internationella Kvinnoförbundet, liksom för de flesta andra sammanslutningar, den ekonomiska frågan är brännande och i viss mån även normerande för verksamheten.

Presskommitténs uppgift är att vara ett förmedlande organ mellan det Internationella Förbundet och världspressen, och det åligger kommitténs ledamöter att i de olika länderna sprida kunskap om förbundets verksamhet och strävanden samt att i pressen arbeta för dess idéers genomförande.

Fredsidén har alltid omhuldats av det Internationella Kvinnoförbundet, som upptog arbetet för fred och skiljedom såsom sin första propagandaverksamhet genom tillsättandet av en internationell kommitté i London 1899. Varmhjärtade idealister i världens alla länder hava med livligaste intresse arbetat för genomförandet av den i sig själv onekligen sköna fredstanken, och förbundet skulle med glädje hava hälsat förkunnelsen om en tredje världskonferens i Haag, avsedd att äga rum år 1915. När man går igenom kommittéordförandens rapport om verksamheten under de senaste fem åren, är det ganska anmärkningsvärt att finna, att från de

flesta länder konstateras ett framåtående av fredsarbetet och att tonen överallt är hoppfull. Ett undantag härifrån utgör dock uttalandet av den tyska kommittéledamoten, som rent ut säger, att fredsarbetet hämmas genom ständigt hopade hinder, framsprungna ur den för handen varande situationen.

Säkerligen är det ganska nedslående för alla dessa fredsarbetare att nödgas konstatera bräckligheten hos fredsidén, vars mest praktiska avläggare — skiljedoms- och förmedlingsinstitutionen — icke haft någon som helst möjlighet att avvärja de fasor, som nu övergå världen under formen av det väldigaste krig, som någonsin utkämpats.

I anslutning till kommitténs uttalanden antog emellertid generalförsamlingen vid fem-årsmötet i Rom, utan aning om det snart utbrytande världskriget, en resolution, däri den förhoppningen uttryckes, att de olika staternas regeringar måtte genom internationella fördrag erkänna sin förpliktelse att i stridsfrågor, av vad slag det vara må, ingå på förhandling om förmedling. Likaså beslöt förbundet, som djupt upprörts av det överväld, som i krigstider drabbar kvinnor tvärt emot alla internationella föreskrifter, att hänvända sig till nästa Haagkonferens för att få uttrönt möjligheten av införandet av mer genomgripande internationella lagbestämmelser i syfte att effektivt förhindra våldsåtgärder mot kvinnor under krig.

Arbetet för kvinnans politiska rösträtt har sitt säkra stöd i det Internationella Kvinnoförbundet, som anser att röstsedeln i kvinnans hand, rätt brukad, skulle mäktigt bidra till lösningen av

dess programs allmänmänskliga frågor. Rösträttskommittén tillsattes år 1904 i Berlin. Tillvaron av denna kommitté inom förbundet bevisar, att detta såsom enhet understödjer den rörelse, för vilken sagda kommitté är ett uttryck. I förbundets stadgar är nämligen fastställt, att alla beslut om nya arbetsområden måste antagas enhälligt, utan opposition från något nationalförbund, och enhälligt beslöts också tillsättandet av detta arbetsdepartement, som under många år haft till ordförande den geniala Reverend Anna Howard Shaw, bekant för Stockholm från såväl rösträttskongressen som Internationella Kvinnoförbundets exekutivmöte sommaren och hösten 1911.

Internationella Kvinnoförbundet fordrar icke, att nationalförbunden skola driva propaganda i viss riktning. Frågan huruvida aktiva mått och steg böra tagas för att driva fram en sak hänskjutes helt och hållet till varje nationalförbunds eget avgörande. Som vi veta har Svenska Kvinnornas Nationalförbund ställt sig utanför agitationen för politisk rösträtt för kvinnor, om också flertalet av de anslutna föreningarnas medlemmar äro varma anhängare av denna sak.

Inom Internationella Kvinnoförbundet göras ofta uttalanden om svårigheten, för att icke säga omöjligheten att nå vissa mål i det humanitära och sociala arbete, som förbundet bedriver, så länge kvinnorna sakna rätt att såsom politiska medborgare deltaga i statslivet. Att emellertid Internationella Kvinnoförbundet icke kan betraktas som en för den kvinnliga rösträttens genomförande i

egentlig mening stridande och agiterande organisation är, i trots av förbundets livliga intresse för saken, ett faktum, vilket också framhålles av kommitté-ordföranden i en av hennes rapporter. Den åsikten är även allmänt utbredd bland de anslutna nationalförbunden, att så fort kraftiga organisationer finnas, vilka sysselsätta sig med en enda frågas genomdrivande, såsom förhållandet ju i hög grad är beträffande kvinnans politiska rösträtt, kunna nationalförbunden praktiskt taget icke uträtta mycket mer än att i viss mån uppträda stödjande i ett sådant arbete.

Förbundets lagkommitté har energiskt verkat för att få till stånd lagar, som främja kvinnors och barns intressen, då bristen på dylika lagar bereder kvinnorna kännbara svårigheter. De under årens lopp till kommittén ingångna rapportererna bevisa noggsamt behovet av lagar, som garantera den gifta kvinnans rättsliga ställning och äganderätt, och kommittén har icke underlåtit att framhålla önskvärdheten av att nationalförbunden söka så vitt möjligt verka för dylika lagar i de länder, där kvinnans rättsliga ställning icke kan anses tryggad.

En av kommittéerna har till uppgift att bekämpa handeln med kvinnor och att arbeta för målet lika moral för män som för kvinnor. Andra därmed sammanhängande frågor, som ligga denna kommitté om hjärtat, äro om minderårigas anställande i tjänst och platsanskaffningsbyråernas ställande under kontroll på grundvalen av internationell lagstiftning, omsorgen om emigrerande unga flickor samt arbetet för undertryc-

kande av den av staten legaliserade prostitutionen.

För att lämna ett exempel på hur arbetet inom kommittén bedrivits kan här nämnas, att dess ordförande, den energiska m:me Avril de S:te Croix, till sin kommittés ledamöter utsänt ett frågoformulär av följande lydelse: 1:o Vilka slag av platsanskaffningsbyråer finnas i edert land? 2:o Vilka lagar, föreskrifter eller polisförordningar reglera dessa byråers verksamhet? 3:o Efterlevas dessa lagar? 4:o I så fall, äro de tillräckligt effektiva? 5:o Vilka slag av fara för individerna uppstå, om lagarna ej efterlevas? 6:o Anser ni förhållandena tillfredsställande, eller konstaterar ni, att missbruk förefinnas? 7:o Vilka förändringar anser ni nödvändiga?

Av de svar, som ingått, finner man, att de missförhållanden, som på sina håll kunna konstateras, mindre äro att hänföra till obefintligheten av lagbestämmelser rörande byråernas verksamhet än till bristen på lydnad för sådana lagbestämmelser. Dock gäller detta i regeln icke de kommunala platsanskaffningsbyråerna, vilka i allmänhet fungera tillfredsställande.

På grund av vunna erfarenheter har kommittén ansett sig böra förorda en skärpt kontroll över alla byråer, synnerligast de som förmedla platser för unga kvinnor i främmande länder, och kommittén påvisar därjämte önskvärdheten av internationella lagbestämmelser med avseende på platsanskaffningsbyråernas verksamhet.

Kommittén för allmän hälsovård har sysselsatt sig med utgivande av en bok om tuberkulosens bekämpande, "Pre-

vention of Tuberculosis and how it can be affected by the Care and Isolation of Advanced Cases“, vilken genom Svenska Kvinnornas Nationalförbund står intresserade till buds. Kommittén har jämväl under de senaste åren intresserat sig för moderskapsförsäkringen samt föranstaltat en enquête rörande sjukdomar och deras orsaker i allmänhet.

Kommittén för uppfostran har alltsedan dess tillkomst vid femårsmötet i Toronto 1909 stått under den kända skottiska pedagogen mrs Ogilvie Gordons ledning. Som undervisningsväsendet i de olika länderna är väsentligen olika ordnat, uppdrogs åt kommitténs medlemmar, för att underlätta samarbetet dem emellan, att lämna en redogörelse för undervisningens organisation i de respektive landen. Dessa redogörelser hava utkommit i tryck och föreliggat i en broschyr "National Systems of Education“, som genom Svenska Kvinnornas Nationalförbund kan tillhandahållas intresserade.

Den första fråga, som av kommittén upptogs till behandling, var den om "upplysningsbyråer för gossar och flickor efter slutad skolgång" (Informationbureaux for boys and girls after leaving school). Som bekant har mrs Gordon i sitt hemland nedlagt ett förtjänstfullt och framgångsrikt arbete på denna frågas lösning. I sammanhang med exekutivmötet i Stockholm 1911 anordnades ett offentligt möte, där mrs Gordon och representanter för andra land uttalade sig om principerna för inrättandet av upplysningsbyråer och betydelsen av desamma.

Så länge kommitténs intresse kon-

centrerade sig på denna fråga, har för de olika sammankomsterna med dess ledamöter inforrats rapporter rörande yrkesskolor och de därmed förbundna upplysningsbyråerna, och i många land ha goda resultat uppnåtts till följd av nationalförbundens arbete.

På exekutivmötet i Haag 1913 beslöt kommittén att till behandling upptaga en ny fråga, nämligen "Minderårigas brottslighet, dess orsaker samt medlen att bekämpa desamma". Resultatet av de respektive kommittéledamöternas undersökningar med avseende på denna fråga framlades vid kommitténs sammankomst i sammanhang med fem-årsmötet i Rom sistlidne maj och äro samlade i tryck i ett litet häfte, "Juvenile Delinquency, its Causes and Methods of Prevention and Correction“, som liksom övriga skrifter genom Svenska Kvinnornas Nationalförbund står intresserade till buds.

Ännu en fråga, som upptagits på uppfostringskommitténs program, har rört undervisningen i skolorna i ämnet sexuell hygien och hälsolära.

Under de fem år ovannämnda kommitté existerat, har arbetet inom densamma varit ganska livaktigt och vittnat om stort intresse från medlemmarnas sida och för att framgent söka vidmakthålla detta intresse beslöts vid kommitténs sammanträde i Rom att till ordföranden skulle insändas meddelanden om alla nya pedagogiska strömningar inom de olika länderna, oavsett om dessa berörde den fråga, som för närvarande upptagits på kommitténs arbetsprogram eller ej.

Emigrationskommitténs arbete sammanfaller i mångt och mycket med kommitténs för bekämpande av handeln med kvinnor, då bådas huvudintressen mötas i vården om unga kvinnor. Även här har tillämpats samma arbetsmetod med frågoformulärs utsändande till kommittéledamöterna, som förut omnämnts. Denna kommittés arbete är naturligtvis mest livaktigt i de länder, där stor utvandring äger rum.

Intressanta redogörelser från sådana länder angående de åtgärder, som vidtagas för att bistå unga kvinnliga emigranter, visa ett utomordentligt välorganiserat hjälparbete, som är i stånd att genom sina vitt utsträckta förbindelser lämna dessa unga kvinnor ett ganska effektivt skydd.

Många ångbåtsbolag, som befordra emigranter, hava å sina båtar s. k. "ship matrons" anställda, med uppgift att bistå unga emigranter. Kommittén har, i samförstånd med kommittén för bekämpande av handeln med kvinnor, framställt yrkande om anställande av sådana "ship matrons" på alla emigrantångare med uppdrag att övervaka och bistå unga flickor. Dessa "ship matrons" böra om möjligt hava rekommendation av föreningar, intresserade för vården av unga kvinnor, och icke utses av ångbåtsbolagen, då det icke kan antagas, att eljest tillräcklig garanti finnes för lämpliga personers anställande. Vidare framhåller kommittén önskvärdheten av att upplysningsbyråer inrättas och instruktionskurser anordnas för att giva utvandrarerna tillfälle att på förhand sätta sig in i det lands förhållanden, till vilket de ämna emigrera.

Upprättandet av en ny kommitté beslöts förlidet år i Rom på förslag av det franska nationalförbundet, nämligen en kommitté för kvinnliga yrken. Denna kommitté erhöll den kända tyska nationalekonomen Frau Dr Altmann-Gottheiner till ordförande.

Av vad här i korthet nämnts finner man, att det Internationella Kvinnoförbundets intressesfär omfattar många av mänsklighetens livsfrågor och dess arbetsfält är större än någon annan internationell sammanslutnings. Redan däri ligga stora vanskligheter för ernåendet av påvisbara praktiska resultat, som stå i rimligt förhållande till all den kraft, den tid och de penningar, som användas i detta internationella arbete. Den ideella innebörden av de tankar, som ligga till grund för det Internationella Kvinnoförbundets verksamhet, är obestriddigen värd det varmaste erkännande, men dess omsättande i praktiken stöter på många och stora svårigheter på grund av de olika ländernas lagar och samhällsförhållanden, de olika nationaliteternas uppfattning och anpassningsmöjligheter, de många olika språken m. m., och dessa svårigheter trädde just i dagen vid ett möte som det i Rom. Emellertid får man trösta sig med att om de mål Internationella Kvinnoförbundet uppställt som sina på denna väg ej helt kunna nås, har dock det internationella samarbetet sin stora betydelse genom den personliga kontakten mellan kvinnor av skilda nationaliteter, vilka mötas i gemensamma intressen för mänsklighetens väl.

Man har trott sig finna, att det Internationella Kvinnoförbundets verksam-

het mäktigt bidragit att nedbryta fördomar och underlätta förståelsen mellan olika raser och trosbekännelser samt att göra de olika ländernas och världsdelaernas arbetande kvinnor bekanta med de sociala och humanitära förhållanden, till vilkas förbättring mäktiga impulser kunna givas just genom den personliga kontakten mellan kvinnor av olika nationaliteter.

De krigiska förvecklingar, som nu råda i världen, komma dock utan tvivel att förorsaka stort avbräck i det Internationella Kvinnoförbundets arbete, och det återstår att se, om förbundet äger nog inre kraft att efter krigets upphörande kunna göra gällande sitt motto sköna ord — "Allt det I viljen människorna skola göra eder, det gören I ock dem" — och framgångsrikt motarbeta det glödande nationalhat, som för visso långa tider framåt kommer att stå hindrande i vägen för ett fortsatt internationellt samarbete.

ELISABETH FRÖLICH.

I dansk statstjänst.

Cand. mag. Clara Black, Köpenhamn, har genom kunglig utnämning kallats att bekläda befattningen som arbetslöshetsinspektör, det första statsämbete som öppnats för dansk kvinna. Fröken Black har under en följd av år tjänstgjort under den förutvarande arbetslöshetsinspektören, efter lagrevisionen av 8 april 1914 med ministeriell utnämning såsom hans sekreterare.

Arbetslöshetsinspektörens arbete består i att ha uppsyn över de av staten erkända och understödda arbetslöshets-

kassorna (i april 1914 uppgående till ett antal av 56 med 131,113 medlemmar). Inspektören har att hålla ett årligt möte med samtliga kassors fullmäktige, av vilka flera äro kvinnor. Vid detta möte väljes en arbetslöshetsnämnd, vilken utvidgas med två av Folketinget och två av Landstinget valda medlemmar. I denna nämnd är arbetslöshetsinspektören ordförande. I sitt dagliga arbete har inspektören under sig en fast personal av en sekreterare, som skall äga statsvetenskaplig utbildning, samt två kontorsbiträden.

Inte heller i Danmark löses emellertid frågan om kvinnors tillträde till statstjänster utan strid. Tidningen "Köbenhavn" har i en artikel med rubriken "En opsigtsvækkende Udnævnelse" förklarat, att fröken Blacks utnämning till denna post är ett överskridande av "den naturlige Begrænsning", tidningen är annars, för all del, med om att kvinnor få bekläda ämbeten, "hvortil deres Viden og Evner gør dem kvalificerede"! Tidningens anfäll på fröken Black i hennes egenskap av att vara kvinna — hennes fackmässiga och vetenskapliga kvalifikationer har den icke kunnat ifrågasätta — bottnar emellertid tydligt nog i förargelsen över att den ställning fröken Black kallats till "rangerer med en Kontorchefpost i Indenrigsministeriet".

Glimtar utifrån.

Kvinnornas intrång i barnvården. Krigscensuren i Torneå har älskvärt befordrat över gränsen ett till Hertha adresserat urklipp ur Hufvudstadsbladet, som försäkrar oss, att den gamle Adam lever och har hälsan även där den nya Eva har vunnit officiellt tillstånd att existera. Redan förliden vår yttrade folkskoleöverinspektorn Rauhamaa bekymmer över det "oproportionerligt stora" antalet kvinnliga lärarkrafter vid Vasa stads folkskolor, och vinken upptogs tack

samt av Vasa-Posten (redigerad av en folkskol-lärare), vilken med ett omutligt skarpsinne, som borde inbringa den en lyckönskingsadress från svenska läroverkslärarnas riksförbund, suggerade ett logiskt samband mellan de på orten förekommande ungdomliga tjuvligorna och den kvinnliga undervisningen. Om tidningen konsekvent fullföljer detta intressanta uppslag, bör den komma fram till frågan: skulle världskriget ha brutit ut, om ungdomens fostran helt och hållet hade legat i fasta maskulina händer? Detta problem förtjänar i sanning det djupaste överbäggande.

Några av lärarinnorna i Vasa tröttnade slutligen på sin kollegas kampanj och vände sig förra månaden i en skrivelse till överinspektorn med anhållan, att han offentligt måtte precisera sin ställning. Detta har han tämligen utförligt och nära nog otvetydigt sökt göra, utom just i frågan om pojkligheterna, vars framdragande i detta sammanhang han "allmänt taget" anser innebära "en svår, oförtjänt kränkning av kvinnan såsom pedagog och människa", ehuru det kanske "i undantagsfall" (möjligen just i Vasa?) har något berättigande.

Utom på denna suddigt överhalkade punkt är hr Raumahaa som sagt fullkomligt klar, saklig och logisk. Faran för "lärarkårens förkvinnligande" betraktar han, stödd på siffror, som överhängande och förutser i en snar framtid restriktiva åtgärder. Goda mönster finnas att tillgå flerstädes i utlandet, där "man med lagbestämmelser försökt hindra kvinnorna från att i folkskolan få övertaget. Så stipulerades i Badens skolförordningar, att lärarinnornas antal finge utgöra endast 10 proc. av hela antalet lärare och lärarinnor, varjämte bestämdes att de finge undervisa enbart på de 4 lägsta årsafdelningarna. Dylika bestämmelser ingå i flera andra staters skolförordningar. Men det oaktat rycka kvinnorna överallt framåt. I kantonen Zürich t. ex. utgjorde lärarinnorna år 1898 11,2 proc. av hela antalet, men 1907 19,3 proc."...

Det ser ut, som om de badensiska proportionerna föresvävade hr Raumahaa som idealet, och han vet nog någon logisk lösningsgång, som förbinder det med hans livligt bifall värda grundsats, att "såsom i hemmen, nämligen i de goda hemmen, böra också i de goda skolorna man

och kvinna i jämlik ställning handleda det växande släktet". Man vet nämligen inte hur överinspektorn tänker sig goda hem: det kan ju vara sådana, där barnen åtnjuta en mamma och nio pappor, alla jämställda.

Förenata staterna erbjuda ett problem, som hr Raumahaa i slutet av skrivelsen finner sig tvungen att med lätt hand vidröra. I detta olyckliga lands folkskola råder "fullständigt kvinnoregemente. Dock skall synnerligt men ej härav hava föranletts, beroende detta enligt uppgift av kvinnans sociala ställning, den manliga ungdomens ridderlighet samt säregna amerikanska samhällsförhållanden" (vilka?). För Finland, som saknar alla nämnda förutsättningar, kan naturligtvis härav ingen slutsats dragas, men den flyktiga sysselsättningen med Amerikas pedagogiska kvinnoregemente har i alla fall hunnit kontaminera hr Raumahaas tankegång till den grad, att han lika överraskande som chevalereskt avrundar sin skrivelse med påståendet att "manlig medverkan vid uppfostran och undervisning måste komplettera den kvinnliga ledningen." Här ha vi världen upp- och nedvänd på ett sätt som vi varken drömma eller önska: kvinnorna över lag chefer och männen assistenter.

En övad psykolog urskiljer lätt i detta aktstyckes böljessvall av meningar, farhågor och hotelser upphovsmannens grundstämning, men Finlands lärarinnor ha i varje fall skäl att fortsätta korrespondensen och försöka utpressa ett besked om hur hr folkskoleöverinspektorn egentligen vill ha det.

Ett störtat ideal. I Tyska riket finns en mänskotyp, som just nu för första gången i sin mångsekelgamla tillvaro har en dålig press. Det är ingen ringare än den världsbekanta "deutsche Hausfrau". Det stränga prov, som nu övergår henne, tycks hon icke bestå. I sin offentliga verksamhet är hon storartad: hon brinner för fosterlandet, hon arbetar i hjälpkommittéer, hon bespisar nödlidande, hon skickar Liebesgaben till fronterna, hon stoppar slantar i alla insamlingssparbössor, hon sticker, sticker, sticker åt "de fältgråa", hon offerar utan klagoljud make och söner på det blodiga altaret. men — sin mathållning ändrar hon inte. Halt där! I köket, privatlivets allraheligaste, tål

hon icke intrång. Ingen kan djupare än hon vörda regeringen som en gudomlig, ofelbar och outgrundlig makt, men må den vara så god och låta bli att lägga sig i hennes potatiskokning, hennes frukostbröd och hennes smörkonsumtion. Är då inte hemmet "kvinnans sfär" nu längre? Vill man beröva henne hennes enda legitima verkningskrets?

Det är ovissst, om hon tänker så rebelliska tankar; sannolikt tänker hon i detta hänseende just ingenting alls utan lunkar på i sin vördade slentrian, frofast fyllande måtten av det ideal skalden, predikanten, pedagoger och den allmänna kälkborgarmeningen sjungit in i hennes öra. I själva verket vilar skulden till ringa del på henne själv. De som makten och ansvaret hava skörda vad de sått. Det är inte måttligt orimligt, när man begär, att varelses, som med stränghet och smicker hållits inestängda i en perspektivlös familjeegoism, vid plötslig påfordran skola känna sig som kuggar i statsmaskineriet och handha sina hushåll under riksfinsansiellt ansvar.

Emellertid understödes regeringen med yttersta energi av kvinnorörelsen. Där förstärker man vad det gäller. I dessa kretsar vet man att förverkliga den i de flestas mun fullkomligt tomma frasen om "hemmen som statens grundval". "Nationaler Frauendienst" för en outtröttlig upplysningskampanj med föredrag, flygskrifter och lärokurser, som väl småningom skola verka en smula, "Frauenkapital" eggjar, bannar, ber och föreläser nationalekonomi. Enligt vår mening är man väl skarp mot den arma husmodern, som ännu i går var Idealet, men man har nog inte tid att väcka henne sakta; var dag av födoämnesödsling betyder en nationalförlust i den "slutna handelsstat" Tyskland har förvandlats till.

Rösträttsbutiken i New York har i sitt fönster utställt en sinnrik apparat, som kunde vara värdefull att beskåda för både tyska husmödrar och andra. Det är två miniatyrbyggnader uppställda mittemot varandra, den ena ett privat hem, den andra ett rådhus, och mellan dem löpa en massa trådar, som grafiskt åskådliggöra sammanhanget mellan allt som försiggår i det ena och det andra huset.

I Österrike hade kanske denna modell icke

så stor mission att fylla som på andra håll. Olidliga dyrtidsförhållanden kallade där för några år sedan till livs "Reichsorganisation der Hausfrauen Österreichs" (förkortat Rohö), som har tagit starkt uppsving och som vid krigets utbrott genast var färdig att på ett briljant och sakförståndigt sätt ställa sig i spetsen för den kvinnliga krigsaktiviteten.

Dyden kvinnligt monopol. Ett långt krig se våra utländska vänner fram emot med resignerade men allt mörkare blickar. Denna utsikt, i sig själv så oangenäm, drar därtill med sig omedelbara följder av ledsam art. Om Tyskland måste dra in på maten, så tycks England nödgas hålla på styvrarna. Sjuksköterskorna vid fronten, som ursprungligen hade två guineas i veckan, ha fått sin avlöning nedsatt till hälften. Vederbörande anse nämligen, att "patriotiska kvinnor borde villiga att göra krigstjänst för minimilön". Det bör märkas, att sköterskor vid fronten äro utsatta för åverkan till liv och lem ungefär som soldater. Vi hörde nyss om en nittonårig miss Bell, som under sitt arbete fick bägge benen krossade av en granat. The Common Cause brännmärker den nya indragningen som den lumpnaste av alla med krigsväsendet sammanhängande besparingar.

Det är gott att ha en mänskoklass till hands, på vilken man kan utöva de ekonomiska och moraliska krav tidens allvar ställer. Dryckenskapen bland engelska soldaterna väckte snart efter krigsutbrottet djupa och högst berättigade farhågor. Något måste göras. Vad var då naturligare än att inskränka spritserveringen — för kvinnor! Så har skett, och förmodligen är allmänna opinionen lugnad; suffragisterna däremot kan ingen bluff lura eller tysta. Deras tidningar ha i månader med anglosaxisk seghet kommenterat och bekämpat denna åtgärd, som utom sin kostliga komik har ett par ytterst farliga sidor: försöket att exponera kvinnorna som Englands egentliga fyllbultar och införandet av den sexuella dubbelmoralen även på detta område (här föreligger ett starkt syskontycke med prostitutionsreglementering).

I januari hölls på Trafalgar Square ett massprotestmöte, arrangerat av flera rösträttsföre-

ningar, med anledning av nämnda åtgärd och andra i samma stil, och den antagna resolutionen överlämnades till krigsdepartementet av en deputation, som genom Nina Boyle frågade varför icke inskränkningen av spritservering, i och för sig mycket önskvärd, utsträcktes till manliga individer. Härpå svarades, att detta kunde inte gå för sig, ty då skulle det bli ett stort hallo ("a great outcry"). Detta är så naivt och så förtjusande, att vi icke vilja störa intrycket genom reflexioner.

Andlig jordbävning. Från Italien komma ledsamma nyheter, som ännu en gång erinra oss om att de romanska kvinnorna höra till

kvinnorörelsens eftertrupp. 20 dec. bildades i Rom en Nationell kvinnokommitté som har till syfte att verka för Italiens inryckande i kriget, naturligtvis på ententens sida. Ett eldigt manifest, publicerat i *Il Secolo* 4 jan., framställer knappast som önskemål, snarare som beslut och visshet, att Italien skall draga sitt ärorika svärd för frihet och rätt, för de demokratiska ideal, för vilka Ryssland, Serbien, Japan, Montenegro, England och Frankrike ge sitt blod. I Italien är det nämligen radikalerna som i opposition mot regeringen hålla krigslusten flammande (det finns besynnerliga kombinationer). Bland manifestets tre undertecknare ses den välkända juristen professor Teresa Labriola.

En interiör från Jenny Lind-Goldschmidts hem.

Från den dag Jenny Lind gav den unge pianisten Otto Goldschmidt sin hand — d. v. s. från den 5 februari 1852 — var hennes enskilda liv som ett inom mångdubbla lås slutet rum, vartill ytterst få, och blott genom en sällsynt tillfällighet någon av hennes landsmän, lyckades erhålla nyckeln. Den glimt därav, som den spejande och spörjande yttervärlden någon gång kunde uppsnappa, förmådde endast ofullständigt lyfta den med åren allt tätare slöja, vari den stora sångerskan visste insvepa privatmänniskan.

I en sak äro dock alla uppgifter samstämmiga, att Jenny Linds hemliv och äktenskap varit sällsynt lyckliga. Och likväl ingick hon förbindelsen med den unge tysken, som räknade åtskilliga år mindre än hon själv, utan några som helst illusioner att han för henne personifierade den stora kärleken. Nej, man har ett ojävaktigt vittnesbörd i brev till en svensk vän från henne själv, att hon helt nyktert och med "dödande av alla

sina illusioner" beslutat sig för detta giftermål, då Goldschmidt, som hon noga lärt känna i Amerika, visade sig vara den hyggligaste och mest finkänslige av "alla hon känt". Varmed hon tydligen menar alla de många äktenskapskandidater hon haft att välja mellan. — För övrigt betonar hon, som hon så ofta gör i både tal och skrift, att det var längtan efter ett stilla hemliv, som var den innersta drivfjädern till hennes beslut. Hon var trött på kringflackande och konstnärskallets oro och nervspänning, hon ville slå sig till ro, och Otto Goldschmidt var räddningsbåten, som förde in i den lugna hamnen.

Och aldrig synes hon ha ångrat sig. Hennes egna uttalanden kunna härför framdragas som bevis samt deras, vilka lyckats få en blick inom hennes familjelivs förlåt. Utan tvivel hade hon fått den make, som bäst passade för henne hänsynsfull, eftergiven och med förmåga att anpassa sig efter hennes temperament,

vilket, som känt är, långt ifrån hörde till de lättskötta. Ja, även de mest entusiastiska beundrare av Jenny Linds konst bland hennes samtida ha, då det gällt att karakterisera hennes personlighet, icke kunnat undgå att understryka den brist på älskvärdhet, som synnerligast vid tilltagande ålder präglade hennes umgänge. Hon imponerade, ingav vördnad som ett öfverlägset väsen men stötte tillbaka genom sin otillgänglighet.

Desto dyrbarare är därför för oss varje motsatt omdöme av dem, som kunnat tränga igenom den skorpa av köld, varmed hon, ofta av ren självbevarelsedrift, omgärdat sitt verkliga hjärte-lag. Detta var — hur tvivla därpå, då så många av Jenny Linds handlingar tala! — varmt, älskande, trofast och av en minnesgodhet, som aldrig svek, "även under de mest brokiga öden". Hon var en människa med många ansikten, och det hon lät utomstående se var sällan det som avspeglade hennes rätta jag. Därför har också både samtid och eftervärld förlorat sig i grubbel över Jenny Linds dubbelnatur, och klok därpå kan ingen sägas ha blivit.

Med suverän likgiltighet för den egna fördelen och för vad man kallar att fria till världens gunst och nåd har hon för övrigt strött omkring sig av sitt hjärtas skatter. Förnämiteter, ja krönta huvuden och, vad mer är, sin tids mest ansedda konstkritici kunde hon avfärda med en snävhet som gränsade till arrogans, under det att hennes famn öppnades med obegränsad godhet för någon ringa hjälp- och rädsökande, som ingivit henne sympati.

Likväl hade hon levat så pass länge

i England att hennes uppfattning hade fått en anstrykning av den något konventionella prägel, som karakteriserar det engelska familje- och samhällslivet. Betecknande härför är vad hon skriver till en gammal vän i Stockholm angående sin dotter Jennys giftermål. Brevet är daterat London 30 maj 1878.

I dag 8 dagar till, d. 6 Juni, står min enda dotter brud. Jag vet att herr B. tänker på mig den dagen och ger det unga paret sina förböner av gammal vänskap för mig. Den unge mannens namn är Raymond Maude. Han är 26, hon 21 år gammal. 2:ne friska nobla naturer utan ringaste böjelse för ståt och prål. Raymond är av utmärkt (förnäm) familj, så Jenny kommer i den första sociala position, ädel, ren, activ, trofast, varm och pålitlig. Hans familj är utmärkt aktad, hans far en ädel kristen som blott lever för andra, älskliga systar (2:ne) och dito bröder. Rikedom hava vi ingalunda strävat efter. Kärleken emellan 2:ne hjärtan (och god familj) var oss huvudsaken, så smått kommer det att börja — men det är just vad vi önska. Raymond är ivrig lantbrukare och har ett litet ställe $1\frac{1}{2}$ timmes väg (dock järnväg) från oss — så hon är mig nära gudilov! Efter sina föräldrars frånfälle (fadern — fastän ännu ungdomlig som en yngling, är nära 80 år, men hoppar över soffor och stolar då det gäller) har Raymond tillräckligt att förvänta, åtminstone nog att leva ett stilla liv på landet — och det är det bästa. Jag har en förskräckelse för pengar. Här i England ser man så mycket elände till följd av de colossala förmögenheterna att man häpnar över människors mod att förslösa Herrens nådegåvor. Vi hade aldrig kunnat önska en bättre, älskvärdare måg och är han mig kär som vore han mitt eget barn. Så. Nu vet Hr B. nog. — Bed för dem. Bed för mig att med mod och kraft

kunna gå igenom den svåra persen att förlora livet i huset.¹

*

Här en liten interiör från fru Goldschmidts hem, tagen under hennes sista år! Den är skisserad ur minnet av en svenska, för vilken de annars så hermetiskt stängda portarna till det illustra konstnärshemmet varit öppnade utan några förbehåll.²

Ett introduktionsbrev från Adolf Lindblads dotter hade åstadkommit underverket; den unga brevbärrerskans tilldragande väsen och medkänslan för den allt annat än avundsvärda lott denna gick till mötes som "governess" i en engelsk högadlig familj synes från början stämt fru Goldschmidt välvilligt mot hennes landsmaninna. Nog av, det är endast ljusa intryck denna medfört från beröringen med den världsberömda. Hon skriver:

Det var, då jag i juni 1881 kom till London för att söka min lycka bland främmande, jag först lärde känna Jenny Lind. Hon bodde då i N:o 1 Morton Gardens, the Boltons, South Kensington, i en tyst och behaglig del av denna förstad, som beboddes och ännu bebos av förmögna familjer, vilka ha råd att hålla sig med egen villa och stora rymliga tomter, en liten planterad gård framför och en större trädgård bakom huvudbyggningen. Över ingången till detta hus står nu vår berömda landsmaninnas namn inristat med guldbokstäver på blå grund.

¹ Jenny Linds måg blev sedan stor jordägare. Dottern är nu änka och har trenne barn: Gwendolen, Victor och Charles.

² Meddelarinnan, fröken Elisabeth Sandin, sedan länge bosatt i England, har haft godheten för undertecknads räkning nedskriva sina intryck av Jenny Linds hem och personlighet.

Försedd med brev från min avhållna moderliga vän, fru Lotten von Feilitzen född Lindblad, och färska hälsningar från dennas hem Löfvingsborg, gjorde jag mitt inträde i villan N:o 1 Morton Gardens. Tack vare dessa rekommendationer rönt jag av fru Goldschmidt från början till slut en vänlighet och ett intresse, som jag ej kan påminna mig utan rörelse. Hon ej blott tog del i allt som angick mig utan visade sig som "the friend in need who is a friend indeed".

Ofta var jag inbjuden till söndagslunchen och blev väl förtrogen med det Goldschmidtska hemmet, där allt var vackert, solitt, hemligt, utan ringaste ansträngning att synas så. Mendelssohns porträtt, bildande pendang till Jenny Linds eget, båda i kroppsstorlek, i det utbyggda fönstret Jennys byst, voro de enda föremål som talade om värdinnans ryktbarhet. Själv antydde hon aldrig därpå. Hela hennes väsen var så flärdfritt och naturligt, så helstöpt och osökt, att man i hennes närhet glömde konstnärinnan för den nobla, starka personligheten.

Väl minns jag, då jag såg henne första gången. Vi voro ensamma i hennes vackra salong med flygeln, de stora porträtten, porträttbysten, ett stort bord med böcker och blommor, några bekväma stolar, en soffa etc. Vi sutto nära fönstret och under några ögonblick, då Mrs Goldschmidt såg ner, kunde jag noggrant iakttaga det på en gång kraftfulla och kvinnligt behagliga ansiktet. Måhända grubblade hon över vad som manne skulle bli av den där stackars ensamma sparven, som förrirat sig till det främmande landet och som nu sökte huld och skydd hos henne. De intressanta dragen skulle kanske förefallit mig nästan bistra, om de ej förmildrats av den rena, ädla pannan.

Plötsligt såg hon upp och ansiktet upplystes af ett leende, förunderligt ljust och vackert. Det var som om hemligheten av den tjusning hon utövat som

konstnärinna som i en blixtpuppenbarat sig för mig.

Jag hörde henne aldrig sjunga, men jag fick en gång en aning om välljudet i hennes stämma och hennes rörelsers oförlikneliga behag. Det var då jag såg henne leka med sina barnbarn. De hade kommit för att besöka mormor; hon gömde sig bakom de stora länstolarna och lekte titt-ut med dem. Hennes rop, hennes skratt, det var musik! Hennes sätt att röra sig, då hon låtsade springa undan för de små, vilken fulländad plastik, sann, naturligt, utan ett tecken till pose!

Ibland efter lunchen om söndagarna brukade hon taga emot besök av sin vän och blivande biograf, canonicus vid St. Paulskyrkan i London mr Scott Holland, vilken hon delgav erinringar ur sitt liv. Vid dessa tillfällen inbjöd mig mr Goldschmidt att komma upp i hans studio en trappa upp, ett stort, vackert avlångt rum. Där hade han också en flygel, och till min stora glädje brukade han spela för mig. Det var en fin konstnärsnatur, därtill en god och älskvärd människa.

Men för att låta förstå, hur Mrs Goldschmidt visade sig som "my friend indeed", måste jag säga ett par ord om mina egna öden.

Jag hamnade i en förnäm engelsk familj, bosatt i Irland. Efter tvenne år erbjöd mig "Lady Caroline", mina elevers mor, 80 pund i stället för 60, om jag ville stanna ännu ett år. Jag fann dock av åtskilliga skäl, att jag haft nog av denna kondition. Mrs Goldschmidt var mig då i både råd och dåd ett ovärderligt stöd, hjälpte mig att bryta mig loss och att finna en feriekondition hos vänner till henne. Dagen sedan jag rådgjort med henne om min uppsägning skrev hon till mig:

"Jag sov icke hela natten för oro i tanken på att jag törhända bort råda Fröken att hållre uthärda en svår tid än att försätta sig i en ställning av oviss-

het och disappointment. Men — jag fann det en sorglig tanke att veta Fröken, en så ung och ensamstående flicka, i händerna på en person, som blott tänker på sitt eget intresse. Må vår Herre hjälpa oss att snart finna en lämplig plats!"

Talar icke detta om samvetsgrannhet och ett varmt hjärta!

Här ännu en liten biljett till samma landsmaninna från Jenny Lind, karaktéristisk i all sin enkelhet för en av sidorna i den märkliga kvinnans väsen:

Morton Gardens, Febr. 9:de.

Min goda Fröken S.

Jag har aldrig någon av mina fotografier till hands emedan jag blott högst sällan ger bort dem. När man är gammal hava dessa så litet värde. Jag vet väl genom 40 års erfarenhet att de "stilla i landet" varit och äro ännu i dag mina obekanta vänner, och som jag själv alltid var en av de "stilla i landet", trots allt yttre väsende jag förorsakade, var det väl en dragningskraft från högre ort!

Jag kan beställa en photo och sända den till Fröken S. med hälsningar till min obekante vän W., som jag ej ogärna sänder detta bevis på min tack för gammal hugkomst — synnerligast som han är "tillbakadragen och anspråkslös". Dock — d. 13 den. är det omöjligt — men det brådskar ju ej.

Min man är till hälsa ock mycket bättre. När en söndag kl. 2 passar her Ladyship att låta Fröken S. gå ut så var välkommen.

Jenny L. Goldschmidt.

*

När efter ett par års vistelse i Sverige Jenny Linds unga protegé återkom till London, fann hon endast mr Goldschmidt i N:r 1 Morton Gardens. Den 2 november 1887 hade hans berömda maka gått hädan. LOTTEN DAHLGREN

Brevväxling.

Mening i det meningslösa.

Den principiella skiljaktigheten mellan dr Wahlströms och min uppfattning av företeelsen kriget är tillräckligt belyst av redan gjorda uttalanden. Heller icke vill jag upptaga utrymmet i Herthas spalter med att närmare motivera min undran över en del yttranden i dr Wahlströms genmäle, vilka enligt min uppfattning vända upp och ner på begreppen och därför bevisa ingenting. Möjligt är ju också att mera djuptänkta personer än undertecknad kunna utfinna en riktig innebörd, exempelvis i denna sats: "Synes det egoistiskt, att en krigförande stat kämpar för sina egna individer*" och för sina bundsförvanter, eftersom en förkonstlad modern altruism, som förlorat blicken för begreppet 'vår nästa', inte tyckes vilja se skönhet annat än i uppoffring för det främmande?" (Jag skulle mena, att det är individerna, som kämpa för staten, och icke tvärtom.)

Eller i denna sats: "Men för statens 'samvete', om jag så får yttra mig, är målet endast och allenast statsmedlemmarnas välfärd, och just därför kan det för staten ingen tvekan givas, om den bör offra sina egna eller andra statsmedlemmars liv*, när ettdera av dessa offer kräves". (Enligt min ringa mening föreligger icke för staten — i fråga om krig — valet mellan alternativen att endera offra sina egna eller andra statsmedlemmars liv, utan alternativet att endera offra sina egna jämte andra statsmedlemmars liv eller också skona både sina egna individers liv och andras. Vilka värden, som genom krig anses kunna bevaras åt staten, men icke är det människoliv!)

Detta i förbigående! Den egentliga anledningen att jag ånyo tar till orda

är att dr Wahlström på en punkt framställt en mening, som jag anser alldeles oförenlig med faktiska förhållanden. Då nämligen dr Wahlström om de krigförande nationerna — med undantag för ett par av dem — yttrar: "det är de självbestämmande* folken själva, uti alla samhällslager och alla partier, som med hänförelse kämpa för sina livsbetingelser", samt: "gällde det icke livet, skulle inte ett helt folk med självbestämmanderätt*sätta livet på spel."

Icke kan man tala om folkens självbestämmanderätt i detta sammanhang? Icke i något av de krigförande länderna ha folken eller deras representanter avgjort frågan: krig eller fred. De ha lika litet praktiskt som formellt haft möjlighet att kontrollera regenter, ministrar och diplomater i deras mellanvarande med andra makter. Den roll folken och deras representantförsamlingar ha spelat har varit, att då kriget blivit oundvikligt, då ingen återgång längre varit möjlig, materiellt och ideellt göra vad göras kan för sin räddning. Att självbevarelsedriften framtvingar enhällighet i nödiga anslagsbeviljanden och "hänförelse" i striden är naturligt. Lika naturligt som att människor låta bli att brottas vid randen av en avgrund och — förenade genom en gemensam fara — enigt och energiskt söka arbeta sig ur ett farligt läge. Att man varken då det gäller folken eller individen utan vidare kan sätta likhetstecken mellan viljan att rädda sig ur en livsfarlig position och bestämmanderätten i fråga om tillskapande av positionen är väl oemotsägligt! Det är att förmoda, att ökad kontroll över utrikespolitikens handhavande från folkrepresentationens sida blir ett krav, som med oemotståndlig kraft kommer att framföras av folken — en tämligen säker konsekvens av världskriget.

Till sist tillåter jag mig uttrycka min förvåning över att dr Wahlström, anhängare av kvinnans politiska rösträtt,

*) Kursiveringen gjord av A. K.

tycks ha glömt bort att även kvinnorna höra till folken. Då i vart och ett av de krigförande landen ungefär hälften av nationen, kvinnorna, äro utan med-

bestämmanderätt, är beteckningen de "självbestämmande folken" enbart ur denna synpunkt alldeles oriktig.

ANNA KLEMAN.

Notiser från bokvärlden.

En förstahandsfråga. Underkända synpunkter på det sexuella området af *Jeanna Heijkensköld*. Wahlström & Widstrands förlag, 1914.

"För dem, som inse vilka sorger och lidanden en del sedan gammalt inrotade felaktiga uppfattningar och missförhållanden försorsaka människorna, blir det alltid svårt att höra uttalanden, som äro ägnade att befästa dessa missuppfattningar och missförhållanden samt ytterligare förvärpa det onda; synnerligast då de, som tala, ha stort inflytande i allmänhet och särskilt över ungdomen." Med dessa varmhjärtade ord anger förf. motivet till att hon velat "göra några egna och bemöta några andras uttalanden i den sexuella frågan".

Innan fru Jeanna Heijkensköld med "En förstahandsfråga" trätt i bräschan för detta spörsmål, har hon ägnat hit-hörande frågor sitt stora intresse samt ävenledes genom en storartad ekonomisk offervillighet befordrat och möjliggjort spridandet eller utgivandet av andras inlägg i dessa ämnen. Men när hon nu själv tagit till orda, har hon säkerligen gjort en av de allra viktigaste insatser, som från kvinnornas sida blivit gjorda i denna för deras hela ställning så avgörande kamp, och hon har tagit ett djupare och fastare grepp på frågan än någon annan dristat eller kunnat.

I främsta rummet vänder sig förf. mot den rådande föreställningen, att mannens sexualitet skulle vara starkare än kvinnans, samt mot att man utan vidare fastslagit denna obevisade föreställning

som avgjort sakförhållande och i enlighet därmed uppställt ett sedebud för mannen och ett annat för kvinnan, det förra lösligt till sin innebörd, det senare strängt och återhållande. Denna dubbelmoral har utgjort ett ödesdigert hinder för släktets utveckling och lett till allehanda absurditeter, inkonsekvenser och skrymtaktighet.

"För att bortblanda och skyla det ovärdiga uti att låta andra lida för egna synder", säger förf. på ett ställe, "måste uti den sexuella frågan, där det är kvinnan, som i första hand får lida för mannen, denne alltsomoftast taga avstånd från logiken; och detta får alltjämt gå oanmärkt förbi. Det tycks som om männen i grund och botten ej vilja se hela frågan i sanningens ljus. Och kvinnorna ha åtminstone hittills tagit för gott allt som varit insvept i fagert tal om kyskhets och dygd. Under de mest obegripliga uttalanden om t. ex. 'rent och orent', moral av ett slag för mannen och av ett annat för kvinnan, fordran på kultur hos äldre kvinnor men likgiltighet därför hos de ännu barnafödande, liksom hänges hela frågan i luften."

All den djupa förnedring och allt det myckna lidande, som leder sitt ursprung från det sexuella området, anser förf. bero på "att detta kapitel i mänsklighetens historia, den sexuella frågan, sedan urminnes tider ej ägnats den verkliga vördnad, som med hänsyn till dess stora betydelse borde tillerkännas den".

När förf. går till doms med det orätt-

färdighetssystem, som byggts på dubbelmoralen, låter hon sig aldrig fattas av vrede och skjuter därför heller aldrig över målet. Hennes framställning präglas av en värdighet, en mildhet och en hovsamhet, som är i hög grad tilltalande, och hvarje hennes uttalande är genomsyrat av begäret att vara rättvis. Fastän hon förevitar männen att ha missbrukat sitt välde, inser hon tillika den frestelse, som de många möjligheter de äga till makt över kvinnan för dem måste ha inneburit, och framhåller det också såsom en förklarande och förmildrande omständighet.

Vi stå väl snart inför reglementeringsfrågans avgörande. Det vore önskligt, att det betydelsefulla inlägg fru Heijkenskjöld nu gjort i sedlighetspörssmålet icke komme att falla på hälleberget utan vunne det beaktande det förtjänar och att de synpunkter hon i "En förstahandsfråga" förfäktar också komme att utgöra utgångspunkter för behandlingen och lösningen av detta kanske för generationers sedliga ståndpunkt så viktiga ärendet.

Genom bifogande av ett ämnet belysande brev från John Stuart Mill till Lord Amberley gör förf. sina läsare ytterligare en tjänst. En nyare generation är allt för litet bekant med hans arbeten. Till och med kvinnosakskvinnorna stå egendomligt nog ganska främmande i fråga om den förkämpe, i skuggan av vars idéer de egentligen dock utfört det mesta av sitt arbete.

Det vore gott om kvinnorna, när reglementeringskommitténs förslag omsider kommer till riksdagsbehandling, stode så enade och rustade, att det tvingade till respekt och hänsyn för nationens orepresenterade hälft. Ty erkännandet av männens och kvinnornas likvärdighet och jämnbördighet som kön utgör en förstahandsfråga varförutan allt, som gjorts eller åtgöres för kvinnornas frigörelse, vilar på lösan sand.

ELSA EK.

Konung och adel av *Carl Forsstrand*. Hugo Gebers förlag. 1914.

Om denna bok är inte så synnerligen mycket att säga. Den saknar *stil* i egentlig bemärkelse och är för övrigt mera en kompilation ur memoarverk än ett självständigt arbete. I alla händelser ligger här vida mindre självständig forskning till grund än för boken om Sofie Hagman, hertig Fredrik Adolfs älskarinna, som förf. utgav för ett par år sedan. Men hans omfattande kändedom om Gustav III:s Stockholm och 1700-talets genealogi och personhistoria gör sig även gällande vid denna teckning av kungens sista år, börjande med 1788 års krig och slutande med sammansvärjningen och mordet, och det noggranna sammanförandet av notiserna rörande de sammansvurna är icke utan sin historiska betydelse. När det gäller det mera politiska, märker man nog, att förf. inte alltid varit lika intresserad av forskningens utveckling; i detaljsaker, sådana som det s. k. "kosacköverfallet" i Finland och de sammansvurnas förslag till en ny författning, har han inte fullt följt med, men sådant är också av mindre betydelse i en bok som denna. När det däremot gäller memoarverk och personhistoria, sviker honom aldrig hans spårsinne, varken i fråga om det nyaste nya eller det äldsta gamla, och med den vane journalistens uppfattning av allmänhetens, även den historiskt sett rätt obildade allmänhetens smak, har han särskilt ur de mindre kända av samtida anteckningar lyckats få ihop många läsvärda skildringar. De många sidorna med ordagranna citat äro härvidlag inte heller att förakta. De ge tidsfärg åt det hela och vänja mindre smidiga intelligenser att sätta sig in i det för dem hittills främmande. Däri ligger också den egentliga betydelsen av denna bok, som säkerligen kommer att få samma framgång som författarens föregående lättlästa personhistoriska arbeten.

LYDIA WAHLSTRÖM.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS PLATSFÖRMEDLING.

Å platsförmedlingen finnas anmälda lärarinnor,
lektionsgivare, in- och utländska kontorister,
värdinnor samt hushållsbiträden av olika slag.

Rikst. 27 62 **Platsförmedlingen är öppen kl. 12—4.** A. T. 48 16

PRENUMERERA PÅ TIDSKRIFTEN **KONST**

utkommer under 1915 med 12 häften. Pris 4: 50 praktupplagan —
2: 75 vanl. upplagan.

Prenumeration mottages å Red., Blasieholmstorg 14, Stockholm, samt
hos rikets alla bokhandlare.

RIKT ILLUSTRERAD. KONST OCH KONSTHANTVERK.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbe-
ten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

ANNONSER FÖR **HERTHA**

upptagas av

Fröken Ingeborg Bergström.

Rikstel. 97 83 31 ÖSTERMALMSGATAN 31 Rikstel. 97 83

Ledig annonsplats!

Ledig annonsplats!

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.
Redaktör: **Ellen Kleman**.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50 varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå**, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.**

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

===== BYRÅ =====

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrån Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4.
Upplysningar lämnas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsområden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt överenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKÖTERSKEBYRÅ

25 TUNNELGATAN 25

Rikstelefon 68 98

Tel.-adr.: *Sköterskebyrån*.

Allm. telefon 82 11

Byrån mottager sjukbud hela dagen: pr telefon även nattetid.

Föreståndarinnan träffas säkrast $\frac{1}{2}$ 2— $\frac{1}{2}$ 4.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS SJUKKASSA

för bildade självförsörjande kvinnor.

Expeditionen: *Klarabergsgatan 48 II.*

OBS.! Öppen endast tisdagar och fredagar kl. $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 1. OBS.!

Innehåll:

Det moderna kvinnoarbetets problem. Några reflexioner. Av *Axianne Thorstenson.*

Skråanda.

Internationella Kvinnoförbundets kommittéer. Av *Elisabeth Frölich.*

Glimtar utifrån.

En interiör från Jenny Lind-Goldschmidts hem. Av *Lotten Dahlgren.*

Brevväxling: Mening i det meningslösa. Av *Anna Kleman.*

Notiser från bokvärlden.